

## Ochrona dzieci i młodzieży przed cyberprzemocą - aspekty prawne.

**Cyberprzemoc** to przemoc z użyciem technologii informacyjnych oraz komunikacyjnych. Najczęściej terminu tego używa się w odniesieniu do przemocy rówieśniczej z użyciem telefonów komórkowych lub Internetu.

**Stalking** - uporczywe nękanie w Sieci polegające najczęściej na celowym, uporczywym i długotrwałym działaniu skierowanym przeciwko danej osobie, którego celem jest upokorzenie i dezorganizacja jej życia.

Problem cyberprzemocy to już niestety codzienny element życia dzieci oraz młodzieży.

Podstawowe formy cyberprzemocy to:

- werbalne nękanie, straszenie i szantażowanie z użyciem Sieci,
- rejestrowanie zdjęć i filmów i rozsyłanie je w szybkim czasie do dużej liczby ludzi,
- publikowanie ośmieszających, kompromitujących informacji,
- podszywanie się w Sieci pod rówieśników i działanie na ich niekorzyść,
- grożenie komuś w Sieci i przez telefon komórkowy,
- włamanie na blog, stronę internetową, konta na różnych portalach internetowych.

Działania profilaktyczne dotyczące cyberprzemocy i uzależnienia prowadzone w szkole:

- a. realizacja tematyki wynikającej z podstawy programowej na zajęciach komputerowych i godzinach wychowawczych,
- b. pogadanki pedagoga,
- c. zajęcia prowadzone przez Straż Miejską,
- d. pogadanki prowadzone przez pielęgniarkę szkolną.

### Podstawy prawne, dotyczące negatywnych zachowań ucznia związanych z cyberprzemocą.

1. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich /Dz. U. z 1982 r. Nr 35 poz. 228 z p. zm. - tekst jednolity Dz. z 2002 r. Nr 11 poz. 109/ oraz przepisy wykonawcze w związku z ustawą regulującą zasady postępowania policji z nieletnimi sprawcami czynów karalnych, w myśl której Policja zgodnie z art. 37 ustawy, w wypadkach niecierpiących zwłoki zbiera i utrzuca dowody czynów karalnych, w razie potrzeby dokonuje ujęcia nieletniego, a także wykonuje czynności zlecone przez sędziego rodzinnego.
2. Zarządzenie Nr 18 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 maja 2014 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich.

### Cyberprzemoc - aspekty prawne

W przypadku cyberprzemocy dostępne są dwie drogi ochrony prawnej:

- a) postępowanie karne
- b) postępowanie cywilne

Jest to istotne rozróżnienie ze względu na przeróżne, nowe formy działań przestępczych w Internecie, których nie obejmuje Kodeks Karny. W związku z tym, w niektórych przypadkach, niemożliwe jest skierowanie sprawy do postępowania karnego (zgłoszenia jako przestępstwa). W takich sytuacjach konieczne jest posłużenie się drogą powództwa cywilnego - drogą roszczeń odszkodowawczych.

**Ważne:** W przypadku cyberprzemocy w stosunku do osób poniżej 18 roku życia, wszystkie działania prawne realizują rodzice lub opiekunowie prawni. Nie jest możliwe dochodzenie odpowiedzialności prawnej dziecka pokrzywdzonego cyberprzemocą bez współpracy z rodzicami. Niezależnie od formy cyberprzemocy, jeżeli istnieje podejrzenie, że sprawcą cyberprzemocy jest osoba poniżej 17 roku życia, działania zapobiegawcze realizuje sąd rodzinny i nieletnich, właściwy ze względu na miejsce pobytu ewentualnego sprawcy cyberprzemocy. To właśnie sąd należy powiadomić o incydentach cyberprzemocy.

W polskim prawie istnieje obowiązek zawiadomienia o przestępstwie. Każdy, kto ma wiedzę na temat popełnienia przestępstwa, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub policję. Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku z działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub policję (art. 304 § 1 i 2 k.p.k.). W przypadku cyberprzemocy przestępstwami ściganymi z urzędu są: włamania, groźby karalne oraz bezprawne. Z uwagi na to nauczyciel, który ma świadomość, że jego uczeń jest ofiarą cyberprzemocy, powinien niezwłocznie powiadomić o tym fakcie rodziców dziecka i poinformować ich o procedurze postępowania.

W dniu 6 czerwca 2011 r. weszła w życie poprawka do ustawy opublikowana w Dz. U. 2011 r. Nr 72, poz. 381 Kodeksu Karnego, uznająca **cyberprzemoc, jak i stalking** w Polsce za **czyn zabroniony**. Obecnie czyn ten podlega karze na podstawie art. 190a K.k.

**paragraf 1:** Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie narusza jej prywatność, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

**paragraf 2:** Tej samej karze podlega, kto, podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek lub inne jej dane osobowe w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej.

**paragraf 3:** Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

**paragraf 4:** Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

## **Postępowanie w przypadku naruszenie wizerunku**

Jako naruszenie wizerunku traktuje się w prawie polskim upublicznianie wizerunku, nazwiska, pseudonimu osoby bez zgody, bez wiedzy lub wbrew woli ich właściciela.

Przykład: Umieszczenie zdjęcia lub filmu przedstawiającego ucznia w krepującej sytuacji np. w toalecie szkolnej na stronie internetowej, na blogu, w serwisie społecznościowym.

W Polsce podstawowym dokumentem regulującym działania w przypadku upublicznianie wizerunku, nazwiska, pseudonimu osoby bez zgody, bez wiedzy lub wbrew woli ich właściciela jest ustawa zasadnicza – **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej**.

Art. 47. Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

Kolejnym dokumentem jest **Konwencja o Prawach Dziecka Art. 8**.

1. Państwa-Strony podejmują działania mające na celu poszanowanie prawa dziecka do zachowania jego tożsamości, w tym obywatelstwa, nazwiska, stosunków rodzinnych zgodnych z prawem, z wyłączeniem bezprawnych ingerencji.

2. W przypadku, gdy dziecko zostało bezprawnie pozbawione części lub wszystkich elementów swojej tożsamości, Państwa-Strony okażą właściwą pomoc i ochronę w celu jak najszybszego przywrócenia jego tożsamości.

W przypadku bezprawnego użycia wizerunku, imienia i nazwiska lub pseudonimu dziecka mamy do czynienia z naruszeniem jego dóbr osobistych. Drogą ochrony prawnej jest **droga cywilna**.

Dowodami w tego rodzaju sprawie mogą być materiały z Internetu zgrane na płytę lub inny nośnik, z podaniem adresów danych stron internetowych, na których były prezentowane. Dowodem mogą być zeznania świadków, którzy słyszeli lub widzieli okoliczności nagrania i samo nagranie. Jeżeli sprawcą cyberprzemocy jest osoba poniżej 17 roku życia, działania w sprawie realizuje sąd rodzinny i nieletnich – tam składa się zawiadomienie o czynie zabronionym.

## **Postępowanie w przypadku naruszenia czci, zniesławienia**

Jako przykłady naruszania czci rozumie się wszelkie zachowania uwłaczające godności dziecka, stanowiące przejaw lekceważenia oraz pogardy. W przypadku zjawiska cyberprzemocy zniesławienie dotyczy naruszenia czci drugiej osoby przy użyciu Internetu lub innych technologii komunikacyjnych. Podjęte przez cyberagresora działania powodują zniesławienie ofiary na łamach opinii publicznej. Ochrona dziecka przed zniesławieniem polega na korzystaniu z rozwiązań na drodze postępowania zgodnego z Kodeksem karnym. Osoba pokrzywdzona lub jej przedstawiciel prawny muszą sformułować akt oskarżenia i złożyć go w sądzie rejonowym, wydziale karnym właściwym ze względu na miejsce popełnienia.

## **Postępowanie w przypadku gróźb**

**Grożenie** w obszarze problematyki cyberprzemocy jest rozumiane, jako zagrożenie możliwością popełnieniem przestępstwa (np. pozbawieniem życia) przez Internet. Groźba karalna to kierowanie do dziecka gróźb w celu zmuszenia go do określonego działania w taki sposób, że groźba ta wzbudza obawę, że zostanie spełniona. Takie działanie odbywa się na zasadzie przesyłania gróźb drogą emailową lub za pomocą innych mediów.

Przepisy prawa: Kodeks karny Art. 190.

§ 1. Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego. W przypadku gdy dziecko jest ofiarą działań, które możemy określić jako groźby popełnienia przestępstwa (groźby karalne) należy zawiadomić policję lub prokuraturę.

## **Profilaktyka cyberprzemocy- działania wychowawcze**

Dla skutecznej ochrony przed cyberprzemocą dzieci i młodzież muszą posiadać wiedzę, jak korzystać z mediów, aby nie stały się one narzędziem agresji i przemocy rówieśniczej oraz winne znać konsekwencje ryzykownych działań w sieci. Rolą szkoły i rodziców jest więc prowadzenie edukacji uczniów w tym obszarze, co znajduje odzwierciedlenie w nowej podstawie programowej kształcenia ogólnego.

Pierwszymi osobami, które powinny chronić dziecko przed różnymi rodzajami cyberprzemocy są rodzice. Dane z badań nad cyberprzemocą są przerażające:

70% rodziców uznaje Internet za niebezpieczne miejsce, jednak 30% rodziców nie potrafi zdefiniować zagrożeń, które płyną z Internetu i wskazać miejsca potencjalnie niebezpieczne w Sieci!

Prawie 60% rodziców nie widzi problemu cyberprzemocy związanego z korzystaniem z komunikatorów, a 40% nie uznaje zakupów on-line jako potencjalnie niebezpiecznych.

**Tylko 10% rodziców kontroluje to, co jego dziecko robi w sieci.**

1. Bądź czujny, uważny na to, jak dziecko spędza czas w Internecie! Sprawdź, w jaki sposób dziecko spędza czas w Internecie, poproś je, aby pokazało w jaki sposób porozumiewa się ze swoimi przyjaciółmi. Przy czym pamiętaj, że dziecko ma też prawo do swojej intymności. Bądź uważny, ale nie natarczywy.
2. Ucz dziecko mądrych granic! Nie dopuszczaj do sytuacji, które mogą mieć szkodliwy wpływ na dziecko. Rozmawiaj tak, żeby dziecko wiedziało jak chronić swoją prywatność oraz szanować prywatność innych. Dziecko powinno wiedzieć, że nie należy rozpowszechniać wiadomości, które mogą sprawić przykrość innym. Naucz dziecko, że swoją prywatność w Sieci chroni się poprzez:
  - a) stworzenie bezpiecznego profilu użytkownika, w którym aktywowane zostaną ustawienia dotyczące prywatności;
  - b) ochronę haseł;

- c) kontaktowanie się i odpowiadanie na wiadomości wysłane jedynie przez osoby znane z rzeczywistości;
  - d) pytanie o zgodę rodziców na umieszczenie w Internecie zdjęć swoich lub rodziny, przyjaciół, domu, szkoły;
  - e) dzielenie się danymi osobistymi, takimi jak numer telefonu, adres, nazwa szkoły, tylko z osobami, które dobrze znają z rzeczywistości;
  - f) odmowę zaakceptowania nowego kontaktu lub zablokowanie osoby z listy kontaktów;
  - g) wiedzę o zabezpieczeniach oraz funkcjach informowania o nieprawidłowościach występujących w trakcie korzystania z danej strony internetowej.
3. Umieść komputer w miejscu, z którego jest możliwa kontrola aktywności dzieci w sieci. Załóż program służący ochronie rodzicielskiej, blokujący wstęp na szkodliwe strony internetowe i poinformuj dziecko o podjętych krokach. Powiedz dziecku, dlaczego tak postępujesz i zaznacz, że dla ciebie najważniejsze jest jego bezpieczeństwo. Zwróć uwagę na sytuację zmiany zachowania dziecka, gdy np. nagle zaczyna się zamykać w pokoju, gdy korzysta z komputera.
  4. Buduj zaufanie, tak aby dziecko wiedziało, że może z Tobą porozmawiać, jeśli popełni jakiś błąd oraz, że zawsze wspólnie spróbujecie znaleźć razem rozwiązanie!
  5. Pomóżcie swoim dzieciom zrozumieć, jakie wiadomości i zachowanie może sprawić drugiej osobie przykrość i jak można temu zapobiec.
  6. Zapisujcie obraźliwe wiadomości – być może będą stanowiły ważny dowód.
  7. Dowiedz się, jakie strategie przeciwdziałania cyberprzemocy wprowadzone zostały w szkole dziecka. Współpracuj z innymi rodzicami i nauczycielami, aby przeciwdziałać prześladowaniom w świecie rzeczywistym i w sieci.
  8. Poznaj środowisko dziecka – jego przyjaciół, ich rodziców, nauczycieli oraz kolegów i koleżanki z klasy. Wielu sprawców cyberprzemocy pochodzi z najbliższego środowiska dziecka. Reaguj na każdą formę przemocy w szatni szkolnej, korytarzu, stołówce szkolnej, czy placu zabaw.
  9. Ustal rozsądne granice korzystania z telefonu i urządzeń mobilnych.
  10. Upewnij się, że dziecko wie, że to nie z jego winy ktoś mu dokucza.

**Ważne:** Każdy portal społecznościowy czy komunikator zamieszcza regulamin, z którymi należy się zapoznać przed założeniem konta.

W związku z napływającymi do szkoły sygnałami, dotyczącymi niewłaściwego użytkowania przez uczniów kont na portalach społecznościowych i komunikatorach, informujemy, że zgodnie z regulaminami zabronione jest korzystanie z Facebooka, Snapchata, WhatsAppa, Instagramu czy Twittera przed ukończeniem 13 lat.

**Ważne:** Jeśli dziecko odwiedza niebezpieczne strony internetowe, otrzymuje niepokojące zdjęcia, wiadomości, podało swoje prywatne dane znajomym z Internetu, spotyka się z osobami poznanymi w Internecie, zbyt dużo czasu spędza przy

komputerze, a Ty nie wiesz, jak z nim o tym porozmawiać i co zrobić, to proś o pomoc. W tym celu korzystaj ze wskazówek zawartych na stronach internetowych:

<http://www.helpline.org.pl>,

[www.sieciaki.pl](http://www.sieciaki.pl),

[www.dzieckowsieci.pl](http://www.dzieckowsieci.pl),

[www.kampaniaprzemoc.pl](http://www.kampaniaprzemoc.pl), lub skontaktuj się z konsultantem (bezpłatna infolinia 0800 100 100, e-mail: [helpline@helpline.org.pl](mailto:helpline@helpline.org.pl)).

Źródła:

Podlewska J. *Odpowiedzialność prawna za cyberprzemoc w stosunku do nieletnich*, Fundacja Dzieci Niczyje

Wojtasik Ł. *Jak reagować na cyberprzemoc*, Fundacja Dzieci Niczyje

Gendek M, *Ochrona dzieci i młodzieży przed cyberprzemocą, aspekty prawne*. Instytut Badań nad Demokracją

Źródła internetowe:

[www.men.gov.pl](http://www.men.gov.pl)

[www.dzieckowsieci.pl](http://www.dzieckowsieci.pl)

[www.helpline.org.pl](http://www.helpline.org.pl)

Materiały zebrała i opracowała  
Agnieszka Nowak